

ВНУТРІШНІЙ ДІАЛОГ КОМПОЗИТОРА Й НАУКОВЦЯ

Майя Ржевська

Чембержі М. Професія – композитор : монографія. – Київ : Автограф, 2017. – 64 с.

Справедливо вважається, що будь-який твір, у тому числі й науковий, містить у собі виразний відбиток особистості автора. Автор цієї книжки – людина, у якій поєднується, здавалося б, принципово не поєднуване: таланти композитора, педагога, науковця, менеджера, блискучого стратега й тактика. А ще це людина, яка ніколи не заспокоюється, не зупиняється на досягнутому, шукає можливості долати труднощі в оптимальний спосіб, постійно йти до нових вершин.

Буде доволі складно визначити, який з видів діяльності є найважливішим для Михайла Івановича Чембержі. Свій талант педагога й організатора він уже багато років реалізує як ректор одного з інноваційних

мистецьких навчальних закладів – Київської дитячої Академії мистецтв, започаткованої 1994 року за його ініціативою на основі ретельно продуманого й обґрунтованого проекту, а також працює професором на кафедрі композиції Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Композиторський потенціал, утілений у численних творах, приніс митцеві визнання і широких кіл публіки, і прискіпливих колег: не даремно народний артист України, лауреат мистецьких премій і конкурсів, дійсний член Національної академії мистецтв України М. Чембержі впродовж багатьох років очолює відділення музичного мистецтва цієї поважної установи. Педагогічна й композиторська діяльність органічно пов'язана з успішною науковою роботою: автор кількох монографій та численних статей, професор М. І. Чембержі є членом-кореспондентом Національної академії педагогічних наук України.

Монографія, про яку тут йдеться, є в певному сенсі особливою. З одного боку, вона продовжує ідеї головної праці М. Чембержі «Ранкові роздуми про вічне» (Київ : Автограф, 2010) – книжки, у якій окреслено весь обшир інтенсивної інтелектуальної роботи автора. З другого, – «Професія – композитор», як видно із самої назви, – праця, що її головний фокус зосереджено на характеристиці безкінечно дорогого митцеві унікального виду людської діяльності, суб'єкт якої приречений матеріалізувати вершини свого натхнення через досконале засвоєння ремесла, керуючись при цьому жорсткою самодисципліною. Готовність до самопожертви як складова композиторського професіоналізму, очевидно, є тим, що дає митцеві безперечні переваги. Як пише М. Чембержі, композитор може «не лише реалізувати власні творчі інтенції, але <...> звертатися з посланням до людства» (с. 6).

Структура монографії є виваженою, вона відбиває основні напрями руху дум-

МАЙЯ РЖЕВСЬКА. ВНУТРІШНІЙ ДІАЛОГ КОМПОЗИТОРА Й НАУКОВЦЯ

ки вченого. Розділ «Робота композитора як особливий вид мистецької діяльності» дає читачеві можливість стати учасником «діалогу» автора з іншими науковцями, які зверталися до питань композиторської творчості. Особливо варто відзначити розвиток деяких важливих положень, сформульованих у працях Антона Івановича Мухи, який також був водночас композитором і музикознавцем. Розглядаючи питання формування композиторської особистості та її структури, передумов-характеристик композиторської творчості, структуру й динаміку самого процесу творчості, митці-науковці немовби не лише прагнуть осмислити певні явища взагалі, але й здійснюють направлений (і нерідко болісний) самоаналіз.

Наступний розділ монографії демонструє ерудицію дослідника щодо композиторського професіоналізму в його історичній динаміці: від здобуття можливості фіксації нотного тексту, що стало потужним стимулом для створення й подальшого запису музичного твору, до сьогодення. Цілком логічно до цього контексту вписано міркування щодо самої категорії «музичний твір». Підсумовуючи короткий огляд професії композитора як історичного феномену, М. Чембержі зазначає: «Характер сучасних музичних текстів, що відбивають світобачення й світосприйняття людини ХХІ ст. з його багатоскладовою й суперечливою реальністю, виявляє складність змісту композиторської професії сьогодення» (с. 13).

Від висвітлення історико-теоретичних аспектів предмета дослідження М. Чембержі переходить до розгляду складного комплексу питань, що локалізовані на перетині проблематики музичної творчості й мистецької педагогіки (розділ «Формування композиторського професіоналізму в процесі навчання»). У полі зору дослідника опиняються процеси становлення й розвитку мистецької освіти загалом, стан регіональних композиторських шкіл сучасної України, нарешті, специфіка навчання композиторів.

Безперечно цікавим видається екскурс до історії української музичної освіти, вписаний до європейського контексту.

Функціонування нинішніх музичних академій «підсвічене» їхньою сторічною історією, що робить сучасні досягнення ще більш переконливими. Цілком виправданою й зумовленою всім ходом музично-історичного процесу постає поява нових навчальних закладів, серед яких гідне місце посіла Київська дитяча Академія мистецтв: «Ґрунтуючись на традиціях світової й вітчизняної професійної мистецької освіти, сповідуючи та стверджуючи принципи її безперервності як найбільш оптимальної та ефективної побудови освітньої вертикалі (від підготовчої до вищої школи), Академія презентує свої нестандартні бачення та нові підходи до організації навчального процесу, наполегливо створює умови для підготовки конкурентоспроможних фахівців із різних видів мистецтва», – зазначає автор (с. 28–29).

Від характеристики регіональних композиторських шкіл у їх історичному розвитку й сучасному стані М. Чембержі переходить до практичних питань професійного навчання сучасних композиторів. Особливий наголос зроблено на необхідності органічного поєднання формування високого загальнокультурного рівня молодого митця та комплексу професійних знань і навичок, включно із засвоєнням сучасних комп'ютерних технологій. Підкреслюється, що відчуття причетності до національної культурної традиції є важливим чинником професійної підготовки: «Особливо відзначимо потребу донесення до свідомості майбутнього композитора відчуття причетності до загальнолюдських мистецьких досягнень і водночас почуття глибокого патріотизму, своєї приналежності до української культури» (с. 35).

Ще одна грань особистого мистецького досвіду стає предметом осмислення науковця в останньому розділі монографії, озаглавленому з усією відвертістю – «Композиторська діяльність як творча потреба». Дійсно, для справжнього композитора писати музику майже так само необхідно, як дихати. М. Чембержі ділиться з читачами власним досвідом створення музики в різних жанрах, що, безперечно, збагачує наше уявлення про специфіку

РЕЦЕНЗІЇ

творчого процесу, наслідком якого є поява нових опусів.

Монографія дає різностороннє уявлення про грані композиторської професії не лише в художньому та інтелектуальному, але й в етичному вимірі. Із цим суголосні останні сторінки дослідження, де автор пише, що професійний композитор має якомога раніше усвідомити думку про необхідність постійного самовдосконалення й пізнання нового впродовж усього життя, «адже він обрав своєю долею віддане служіння мистецтву, що потребує безперервного особистісного розвитку, готовності до

ретельного щоденного навчання, рівновдячного прийняття пронизливої болісності падінь та неймовірного сліпучого щастя злетів, як ствердження мудрої життєвої філософії безперервного руху вперед, хвилюючих, до останнього дихання, наполегливих пошуків і відкриттів» (с. 62). Ця пронизлива відвертість, що ґрунтується на осмисленні особистого багаторічного досвіду як складової музично-історичного процесу в цілому, надає величезної переконливості меседжу, що його надсилає автор сучасникам та наступним поколінням митців.